

La punta de l'iceberg: les paraules i els signes no verbals

Joan Peraire *

Marta Albadalejo

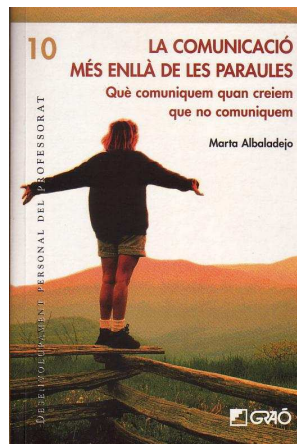
La comunicació més enllà de les paraules: Què comuniquem quan creiem que no comuniquem

Barcelona, Graó, 2007

158 ps.

Els estudiosos de la comunicació asseguren que en la interacció comunicativa cara a cara vora el setanta per cent de la informació es transmet a través dels codis no verbals. Els somriures, les mirades, l'expressió de la cara, la gestualitat, el vestit o el to de veu, per posar només alguns exemples, resulten sovint elements determinants a l'hora d'explicar l'èxit o el fracàs de la comunicació.

La idea ha estat confirmada els darrers anys per les investigacions sobre la intel·ligència emocional i per les aportacions a l'estudi del llenguatge i la comunicació que s'han fet des de la pragmàtica. Aquestes investigacions coincideixen a assenyalar que el procés de comunicació té dues dimensions fonamentals: una dimensió informativa, segons la qual la comunicació, d'acord amb el model jakobsonià, és un procés d'intercanvi o transferència d'informació, i una dimensió inferencial, que focalitza l'atenció en la comunicació com a procés d'elaboració d'inferències, d'hipòtesis interpretatives sobre la intenció dels interlocutors. Mentre la comunicació informativa es troba especialment lligada als processos de transmissió de coneixements i es vincula d'una forma molt directa al pensament racional, la comunicació inferencial sembla vinculada preferentment a l'expressió de les emocions i els estats d'ànim i, per tant, al pensament emocional. Per fer-nos una idea de la importància de la comunicació emocional, hem de pensar que la comunicació informativa és només la punta de l'iceberg de la comunicació humana, és a dir, no representa més d'un 15% del conjunt.

* Professor de l'IES Ribalta de Castelló, professor associat de Filologia Catalana de la Universitat Jaume I i consultor de la Universitat Oberta de Catalunya.

Ribalta. Quaderns d'aplicació didàctica i investigació, núm. 14 (desembre 2008), ps. 167-168.

© IES Francesc Ribalta · Castelló de la Plana · ISBN: 978-84-691-7720-4

<http://www.iesribalta.net/revista>

En la societat actual, la comunicació —o la gestió deficient de la comunicació, per ser més exactes— és, sens dubte, un factor determinant a l'hora d'explicar els problemes de convivència que sorgeixen en les relacions de parella, les tensions en l'àmbit laboral, el distànciament entre pares i fills o, en l'àmbit educatiu, el fracàs escolar o la conflictivitat a les aules. L'èxit en el procés d'ensenyament i aprenentatge no és possible sense establir una bona xarxa de relacions a l'aula i sense una gestió eficaç de les emocions. I sabem que per dur a terme aquesta tasca fonamental és imprescindible un bon domini dels missatges que es transmeten a l'aula a través dels signes no verbals, de tot allò que comuniquem quan creiem que no comuniquem.

Tot i que des de fa alguns anys s'han publicat molts textos sobre la comunicació no verbal (en el nostre àmbit cultural, gràcies, especialment, a la tasca de divulgació del professor Sebastià Serrano), les aplicacions d'aquestes investigacions a l'àmbit escolar són encara ben escasses. En aquest sentit, el llibre de Marta Albadalejo és una novetat interessant.

L'autora presenta, en un manual senzill i molt didàctic, un mapa complet del territori de la comunicació no verbal per a l'ensenyament. Després d'un capítol inicial en què planteja algunes reflexions sobre la importància de la comunicació no verbal en l'exercici de la tasca docent, dedica un capítol complet a presentar els recursos paralingüístics del discurs, entre els quals el to o el volum del discurs, el tipus de veu o els usos i les funcions del silenci en la interacció oral. A continuació, exposa, d'una forma sistemàtica, els diversos aspectes relacionats amb el cos com a eina de comunicació, des de l'aspecte personal al contacte físic i l'expressió de l'afectivitat, passant per l'anàlisi de la gestualitat i dels signes associats a les postures del cos, les expressions facials, el somriure i les formes i funcions del contacte visual. El capítol següent, el quart, està dedicat íntegrament a l'anàlisi dels missatges associats a la territorialitat, tot dedicant una atenció especial a les formes diverses de distribució de l'espai en els centres educatius i a les implicacions comunicatives de les decisions que es prenen en aquest àmbit. Finalment, el volum es tanca amb alguns consells per millorar l'habilitat a l'hora d'interpretar el llenguatge no verbal, amb un glossari de conceptes i amb una relació de bibliografia de referència i pàgines web d'interès.

El llibre combina d'una forma eficaç les pàgines d'informació teòrica sobre els diversos aspectes de la comunicació no verbal amb quadres de síntesi, il·lustracions i activitats d'aplicació a l'aula. Tot plegat, per oferir al lector un manual que, si bé en alguns moments transmet la sensació de presentar idees ja sabudes o intuïdes, pot resultar molt útil per a qualsevol professor interessat a millorar l'eficàcia del seu discurs a l'aula.

Es tracta, en definitiva, d'un text de divulgació sobre la comunicació no verbal, pensat i redactat per al professorat, de lectura imprescindible per als professionals de l'ensenyament de qualsevol nivell educatiu. Un llibre que presenta alguns secrets per crear a l'aula una atmosfera emocional positiva i ofereix, per tant, algunes claus per potenciar el creixement i l'aprenentatge dels estudiants.

Joan Peraire